

ALMANYA'DAKİ MESLEK OKULLARINDA MESLEKSEL REHBERLİK HİZMETLERİ

Doç. Dr. Emel Ültanır¹

ÖZET

Bu çalışmada Almanya'daki Niedersachsen eyaletindeki Meslek Okullarının Mesleksel Rehberlik etkinlikleri incelenmiştir. Aynı zamanda, meslek danışmanı, öğretmen, anababalar ve işletmelerin meslek seçim kararı vermedeki etkileri ele alınmıştır. Burada çalışılan konular şunlardır, öğrencilerin ilgi, özellikleri ve meslekler, anababaların meslek seçimine etkileri, öğrencilerin işletmelerde yaptıkları staj çalışmaları ile üçüncü unsurun işbirliği.

Anahtar Kelimeler: İlgiler, Meslek Danışmanlığı, Mesleksel Bilgi Merkezi.

VOCATIONAL GUIDANCE ACTIVITIES OF VOCATIONAL SCHOOLS IN GERMANY

SUMMARY

In this study, Vocational Guidance Activities of Vocational Schools which are located in the State of Niedersachsen of Germany was examined. During the study at the same time, the effects of counselors, teachers, parents and businesses making decisions on their choices were examined. Also in this study, the following issues were examined: students' interests, characteristics and professionals, the effects of parents of the vocational choice, students' practices in businesses and cooperation of the third factor.

Key Words: Interests, Vocational Counseling, Vocational Information Center

GİRİŞ

Endüstrileşmeden sonra ortaya çıkan toplumların hızlı sosyoekonomik değişimi ile birlikte gençlerin meslek seçimi davranışları, giderek

¹ A.İ.B.Ü. Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi,
IX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi , (27- 30 Eylül 2000), Ataturk Üniversitesi, Erzurum'da sunulmuştur.

karmaşıklaşmaya başlamıştır. Kuzgun (2000)'a göre, günümüzdeki endüstrileşmiş toplumlarda, artık gençlerin görerek ve yaşayarak meslekleri tanıma olanakları çok sınırlıdır.

Alman eğitim sistemi, federal yapıdan oluşmaktadır. Buradaki hemen hemen tüm okullar, devlet okulları olmalarına rağmen, farklı eyaletlerin de kendine özgü yasaları vardır. Devlet, meslek okullarında işleyişi üstlenirken, mesleki eğitime angaje olmuş işletmelere de mesleki eğitim için çerçeve şartları oluşturmayı üstlenmiştir. Mesleğe yönelim, dört yıllık ilkokuldan sonra, beşinci yılın başında başlar. Hauptschule okulları, genelde beş yıl sürer (beşinci sınıftan onuncu sınıfa kadar) ve çok tercih edilen bir okul olup, gençlere mesleki eğitim görme yolunu açmaktadır (Ültanır G., 2000).

Almanya'da Mesleki Eğitim veren okullar, zorunlu eğitimden sonra (Hauptschule 9. sınıftan sonra), ortaöğretim II. Basamakda, (yani Türkiye'deki lise basamağında) yer alır. Bu basamakta gençler, meslek ve sanat liselerine yönelmektedirler. Meslek liselerine giden öğrencilerin hemen hemen %50'si dual sistemle öğretim yapan okullara yönelmektedir. Yani eğitimlerinin yarısını okullarda, yarısını da işletmelerde yapmaktadırlar. Bu sistem içinde, işletme ve okul bir bütün olarak çalışmaktadır (Ülkemizde de, Ankara'da Çıraklık eğitim sistemi, 80'li yıllarda Almanlar tarafından kurulmuş olup, bugün illere dağılmış olarak ve dual sistemle çalışmalarını sürdürmektedir). Meslek okullarının bir kısmı özel işletmelere, bir kısmı da kamu sektörüne aittir. Yarı zamanlıların süresi, branşa göre değişmektedir. Ayrıca tam zamanlı okullar da vardır. Tüm eğitim, okulun süresine göre yapılmaktadır.

Bu eğitim sistemi içinde gençlerin meslek seçimlerinde onlara sistemli bir şekilde danışmanlık edecek kurumlara gerek duyulmaktadır. Mesleksel rehberlik yardımları içinde bu etkinlikler okullarda, işletmelerde ve mesleksel bilgilendirme merkezlerinde çeşitli hizmetlerle gerçekleştirilmektedir. Burada göz önünde bulundurulması gereken, Hauptschule öğrencilerinin ergenlik dönemi içinde olmalarıdır. Yeşilyaprak (2003)'a göre, genç, ergenlik döneminin değişimlerini ve uyumunu yaşarken, kimliğini-kişiliğini bulma krizi içindedir. Bu kriz doğal olarak mesleki kararlar almasında da bir takım güçlükler yaratır. Bu nedenle gençler, bu değişim ve uyum sürecine ne kadar sağlıklı bir kabul gösterebilirlerse, geleceklerini planlamaları da o kadar kolay ve gerçekçi olacaktır.

Almanya'daki Mesleksel Bilgilendirme Merkezi'nin (Beruf Information Centrum-BIZ) amacı, öğrencilerin az bilgi sahibi oldukları mesleklerin onlara tanıtılması ile meslek seçimi hakkında daha fazla bilgi edinmelerini sağlamaktır. Mesleksel Bilgilendirme Merkezlerinde bütün mesleklerle ilgili bilgiler bulunur. Örneğin, hazırlanmış filmler, ses kasetleri, enformasyon dosyaları ve slayt sergileri gibi. Bu merkezde yapılan çalışmalar, sadece öğrencileri

yönlendirmeye değil, seçimleri konusunda desteklemeye yöneliktir. Bunu yaparken en önemli amaç, öğrencilerin kendi sorumluluklarını almalarının sağlanmasıdır (Şahin, 2001). Mesleksel Bilgilendirme Merkezi (MBM), meslek ve eğitim materyallerini toplayan, kuruma bilgi edinmek için başvuranlara özel düzenlemeler yapan birimlerdir. Konuyla ilgili olarak İsaacson (1997)'in belirttiği gibi, Kariyer Bilgilendirme Merkezlerinin (Career Information Centrum) öğrenciler için kolay erişilebilir, çekici, işlemlerde kolaylık sağlayıcı, öğrenci ve öğretmenlerle yakın işbirliği içinde olması gerekmektedir.

Meslek Danışmanlığı, "bireyin kendine yardım etmesine, yardım süreci olarak" tanımlandığında, meslek danışmanı meslek seçimine ilişkin problemlere yönelik bilgilendirmeyi yapmak zorundadır. Bunlar danışanın yetenekleri, ilgileri, mesleğin toplumsal boyutları, iş pazarının mevcut gelişmeye yönelik özellikleri ile iş ve meslek dünyasının gerçeklerini anlatmaya yönelik bilgilerdir (Ültanır, E, 2002).

Bu çalışmanın amacı, Almanya'nın eğitim sisteminde yer alan meslek okullarındaki (Hauptschule) öğrencilerin meslek seçim kararlarını verme sürecinin incelenmesidir. Bu konuda özellikle Niedersachsen Eyaleti'nde bulunan meslek okullarındaki mesleksel danışma ve rehberlik hizmetleri üzerinde odaklanılmıştır. Bunlar, ilgiler-özellikler-meslekler, okul dışı motiflerin etkileri, ana-babaların meslek seçimine etkileri, öğrencilerin işletmelerde yaptıkları staj çalışmaları ve üçüncü unsurun işbirliği başlıkları gibi temel başlıklardan oluşmaktadır.

1. Gençlerin Meslek Seçiminde İlgiler, Özellikler ve Meslekler Arası İlişkilerin Kurulması

Meslek okullarında meslek seçim kararlarının başlangıç noktası olarak öğrencilerin ilgileri esas alınmaktadır. Super (1970) ilgiyi, bir kimsenin aradığı hoşya giden etkinlik ya da nesnelere olarak tanımlamaktadır. Bireyde var olan ekonomik kazanç elde etme değerine yönelme, onu iş yönetimi ilgisine; estetik değere önem verme ise, sanat, edebiyat ya da müzik ilgisine yöneltir. Gençlerin yeteneklerinin belirlenmesinden önce, gelecekteki meslekleri ile ilişki kuran sonsuz ilgilerini tanımak gerekmektedir. Bu amaçla, bu okullarda öncelikle meslek seçim programına önem verilir. (Bkz. Şekil: 1)

Bu programın hedefi,

- a. Öğrencilerin ders içinde, bilinçli olarak meslek seçimi yapabilmeleri için ilgilerinin bilinmesinin önemli olduğunu belirtmek,
- b. Uygun mesleği seçebilmek için, kendi ilgilerini belirlemenin ne kadar önemli olduğunu onlara göstermek,
- c. Gençlerin sahip oldukları ilgilerine uygun olan mesleklerin ilişkisini farketmelerine yardımcı olmaktır.

Şekil 1

Şekil: 1 Meslek Seçim Programının Aşamaları: İlgilerin tanınması ve mesleki özelliklerin kazanılması hakkında bilgilenme (Die Bunsanstalt für Arbeit, 1999/2000).

Bu hedefler doğrultusunda şu etkinliklere yer verilmektedir: Mesleksel Bilgilendirme Merkezi'nde (MBM) öğrencinin ilgilerini tanıması için meslek danışmanı, bilgisayar yardımıyla ekranda bireyin kendine özgü kararlarının sonuçlarını öğrenmesine ve bireyin kendi öğrenim temposu ile ilgilerinin belirlenmesine yardımcı olur. Bu konuda gerekli bilgiler, gençlerin bireysel uğraşlarına olanak tanınarak sunulur. Bu çalışmalar iki aşamalı olmaktadır.

I.Aşama: Grup B programla çalışırken, meslek danışmanı Grup A ile kendine özgü ilgi listelerinin yerleştirilmesine çalışır. Şekil 1'de yer alan "Benim ilgilerim"; isimli defterin içerikleri bu programla açıklanır. "Makinaları Yönlendirmek, Makinaları Hazırlamak" gibi ilgilerin bölümlere ayrılmasında bu çalışma önemlidir. Herkes tek tek mesleksel ilgilerini araştırarak, en üst ve en alt düzeydeki ilgileri hakkında bilgi edinir. Bunu duyuşsal bir istek haline sokmak, mesleksel danışmanın görevidir.

II.Aşama: Bu aşamada, öğrencilerin ilgilerine uygun olan mesleklerin neler

olduğuna yer verilmektedir. Öğrenciler kendi ilgilerine uyan mesleksel faktörlere dikkat ederler. Ayrıca ders saatleri içinde de gençler, ilgi alanlarının mesleklerle ilişkilerini anlayabilme fırsatına sahip olurlar. Öğrencilerin ilgileri, arzu ettikleri meslekler ve bu konudaki alternatiflerin neler olduğu tüm sınıfın bilgilenmesine sunulur. Öğrenciler ilgilerine uyan mesleklerin listesini alarak bunlar üzerinde çalışmaya başlarlar.

2. Daha Güçlü Öğrenme Motiflerinin Oluşması

Okul ve meslek danışmanlığının meslek seçim etkinliklerindeki diğer bir görevi, gençler için okul dışı öğrenme ortamlarının seçilmesi ve ana-babalarla ilişki kurulmasına çalışmaktır. Öğretmen ve meslek danışmanları bu işler için öğrencilerle, rol dağılımları yaparak uzun çalışmalar oluşturulur.

Burada, *Öğrenciler*: Kendilerinin yönlendirdiği doğal öğrenme eğilimini ve sorumluluk duygusunu taşırlar, *Öğretmen*: Meslek danışmanına ve öğrencilere destek olmaya çalışır. *Okul*: Alternatif organizasyon biçimlerinin sunulmasını gerçekleştirir. *Meslek Danışmanı*: Öğrenci ve öğretmenler için “Eğitim pazarı-Bilgi” arasındaki düşünce ile bağlantıyı kurmaya çalışır.

Meslek okullarındaki gençlerin çoğunluğu, büyük ölçüde meslek alternatiflerini kabul etmeye karşı hazır durumda olup, meslek danışmanlığı için ön hazırlığa sahip olurlar. Bazı gençlerde ise, uyumsuzluk ve yardım görmek istememe duygusu vardır. Bunun nedeni onların bir meslek alanında yükselmeyecekleri düşüncesine sahip olmalarıdır. Gençlerin bazıları kişisel zorluklarla, ya da mesleki eğitim yeri aramada başarısızlıklarla karşılaştıklarında gerçeklerden kaçmaya başlarlar. Bu gençlerin çoğunda, mesleksel seçim davranışları ile bağlantılar kuramadıkları zaman, problemle yüzleşme yerine kaçış davranışı görülmektedir.

Öte yandan, ana-babalar iş yaşamındaki yükselen talepler ve meslek seçiminin artan kompleksliği nedeniyle genelde endişelidirler. Gençlerin önemli bir bölümünün ise, bugün ailenin beklentilerine göre hareket etmedikleri bilinmektedir. Külahoğlu, (1997)’na göre, meslek seçimi, bireyin kendisini bütünleştiren ve kendinden daha geniş bir sistem olan “ailesinin beklentileri” ile iş dünyası ve okulunu da içine alan “Toplum” sistemleri içinde ele alınmaktadır.

Buna göre, bireyin seçim etkinliklerinin benlik kavramı, aile etkeni ve iş dünyasından etkilendiği söylenebilir. İş çevresi, gençlerin stajlarını yaparken mesleksel planları hakkında kendilerine daha fazla güven kazanmaları için onları yetenekli kılmak zorundadır. Bu nedenle, gençleri mesleğe uyumlandırmak için yapılan ön hazırlıklar, meslek danışmanı ile staj yaptıran işletmelerle birlikte oluşturulmaktadır. Bu amaçla yapılan çalışmalar iki bölüme ayrılır:

1. Meslek Seçim Haftası: Son sınıftan bir yıl önce, yarıyıl tatilinden kısa bir süre önce kız ve erkek öğrenciler, gelecekle ilgili planlarını yapma konusunda motive edilir. Beş günlük meslek seçim haftası sürecinde şu etkinlikler

gerçekleştirilir: Öğrenciler, yerel gazetedeki ilanlara bakarak “İş Pazarı ve Bölgesel Mesleki Eğitim Alanları” hakkında bilgi edinir; “Ben ne yapabilirim?” sorusuna cevap vererek, kendi bireysel yetenek profillerini tanırlar. Bu arada başvuru yazıları, uygun test ve tanıtım konuşmaları konusunda eğitim alırlar. Meslek eğitim yöneticisinin sunduğu rapordan iş dünyasındaki gerçekleri (işletmelerin süreçlerini, ön şartlarını) öğrenirler. Son gün ise, etkinliklerin değerlendirmesi yapılır, öğrencilere dökümanlar verilir. Sunular çerçevesinde meslek seçim haftasının gerçekleştirilmesi ile ortaya çıkan süreçler, toplu deneyim halinde yazılı metne dönüştürülür.

2. Bağımsız Çalışma Çevresi: Bu çalışma yaz yarıyılı sonunda yapılır. Gençler gerekli bireysel yardımları alarak branşlara başvurularını yaparlar. Bu çalışmada şu konulara yer verilmelidir. Öğrencilerin,

- Yetenek ve ilgi profilleri nedeniyle, alternatif meslek seçim planlamalarının neler olabileceği,
- Bireysel başvuru yazılarının desteklenmesi,
- Yetiştirme (Training): Meslek tanıtım konuşmaları yapılarak ve mesleksi isteğin nedenlerinin belirlenmesi,
- İşletmelere gidiş (Tek tek katılımcıların mesleksi istekleri doğrultusunda),
- Başarısızlıkların işlenmesi,
- Eğitimin yanı sıra sağlanan yardımlarla, meslek eğitimini garanti altına alma önlemlerinin sağlanması,
- Bireysel seçim stratejilerin gelişimi için, bireysel görüşmelerin yapılması,
- Eğitimde karşılaşılan engellemeler için yapılan yardımlar (başarısızlık, eğitimden uzaklaşma gibi),

Bu çalışmaların yanı sıra, işletmeler belirli bir günü eylem (action) günü olarak belirlerler, böylece öğrencilerin mesleğe yöneltilip hazırlanmaları sağlanmış olur.

3. Ana-babaların Meslek Seçimine Etkileri

Ana-babalar, genelde çocuklarının meslek seçimine, öğretmen ya da meslek danışmanı kadar etkili olurlar. Aynı zamanda, gençlerin meslekle ilgili karar vermeleri ve mesleki arzularının gerçekleştirilmesinde en önemli yardımcılarıdır. Bir yandan çocuklarının yetenek ve çalışma performanslarını gerçekçi bir şekilde değerlendirmek, diğer yandan ise, okul ve işletmelerdeki eğitim olanaklarının kompleks olduğunu görmek, ana-babaya oldukça zor bir görev yüklemektedir. Bu amaçla, meslek seçimine yönelik yararlı bilgilerin yalnızca gençlere verilmeyip, aynı zamanda ana-babalara da verilmesi önemsenmektedir.

Bilindiği gibi, ana-babalar, oluşturdukları çevre koşulları ile gençlerin başarı ve başarısızlıklarını etkileyebilirler. Bu nedenle çocuğun başarısızlıklarını

değerlendirmede, ana-babaların çocuklarına iletileri önemli rol oynamaktadır. Almanya’da meslek okullarında mesleki danışma işlevinin ana-babalara iletilmesi için “Ana-baba gecesi” düzenlenmektedir. Bu amaçla, öğretmenler, veli gecesine ana-babayı davet ederler. Burada ana-babalar, çocuklarının okullarındaki ya da çalıştıkları staj yerlerindeki diplomalar, mesleki eğitim yerleri, başvuru süreleri, bunlarla ilgili okullar veya Çalışma Bakanlığı’nın sunduğu hizmetler hakkında bilgilendirilirler.

Ana-baba Gecesinin Özelliği: Bu akşamın konusu, “*Meslek seçiminin dünü ve bugünü*”dür. Bilindiği gibi tüm ana-babalar, önceleri kendileri de mesleğe başlayanlar durumuna gelmişlerdir. Onların deneyimleri bilinçli ya da bilinçsiz biçimde, çocukların meslek seçimindeki istek ve beklentilerinde yer almaktadır. Gecede ana-babaların, daha bilinçli ve etkili şekilde çocuklarının mesleki planlamalarında destekleyebilmeleri için kendi meslek seçim süreçlerini yansıtmaları konusunda teşvik edilirler. Bu işlev için mekan olarak okul ya da MBM olanaklar sunar. Gecenin iki önemli süreci bulunmaktadır.

Birinci kısımda: Öncelikle ana-babalara akşamın özelliği, meslek danışmanı tarafından kısaca tanıtılır. Başlangıçta mesleki eğitim ve mesleklerle ilgili güncel boyutlarla ilgili bilgiler verilir. Burada örneğin, “*Bölgedeki mesleksel eğitim olanakları (İş Pazarı), başvuru süreleri*” hakkında genel bakışlar vermek anlamlı olmaktadır. Bu anlatım, ana-babaya karar verme süresinin ne kadar olduğu hakkında bilgi vermektedir. Buradan hareketle yeni mesleki eğitim ve yeni okul biçimlerinin sunulması da yararlıdır. Bu gecenin esas konusu, mesleki eğitimin son gelişimi hakkında ana-babaya bilgi verilmesidir.

İkinci kısımda: Gençlerin meslek seçimi sırasında onlara yapılacak olan ana-baba yardımının olanak ve sınırları incelenir. Bu kısımdaki konular, öğretmen ve meslek danışmanı tarafından iyi bir ön hazırlığı gerekli kılar. Ana-babalardan şu gibi soruları bilgi kartlarına yazmaları istenir.

“Sizin bakış açınızdan geçmişteki meslek seçimi ile bugünkü meslek seçimi arasında fark var mıdır?”

“Şayet evet ise, bu fark nereden oluşmaktadır?”

“Bu güne kadar çocuğunuzla birlikte meslek seçiminde neyi ön plana çıkarttınız?” Bu kartlar uygun başlıklar altında belirlenerek, duvara takılır. Öğretmenler ya da meslek danışmanları tek tek konuları ele alarak tartışmaları başlatırlar. Buradaki çalışmanın hedefi, tek tek ana-baba yanıtlarını ortaya çıkartmak yerine, göreceli olarak mevcut olan engelleri ortadan kaldırmak için onları fikir tartışmasına teşvik etmektir.

Şu türden sorular tartışmaya sokulabilir: *“Sizin döneminizde bu işler nasıldı?”, “Kendi kendinize bir mesleğe karar kılabilmiş miydiniz?”, “Hangi olanaklara sahiptiniz?”, “Size meslek seçiminde ne yardımcı olmuştu?”, “Son verdiğiniz karardan mutlu muydunuz?”, “Yanlış kararlarınız konusunda size*

kim bilgi vermişti?” Bu arada ayrıca, ana-babaların konuşmacıya yönelttiği sorular yanıtlanır. Bu tür bir ebeveyn gecesi, ana-babaların duygularının dile getirilmesine yardımcı olur. Burada başarı, ortamda güven atmosferinin yaratılıp yaratılmamasına ve böylece ana-babaların çocuklarının mesleksel seçimleri konusunda, görüş açıklığının oluşturulmasına bağlı olmaktadır.

İkinci kısım, en fazla 90 dakikadır ve konunun bu zaman süresi içinde yaratıcı biçimde ele alınması mümkün değildir. Burada ana-babalara Çalışma Bakanlığında bireysel meslek danışma çerçevesinde, daha ileride konuşma yapma olanağının verilmesinin belirtilmesi de önemli olmaktadır. Çocuklar, da bu akşama davet edilirlerse, geniş kapsamlı bilgi edinmiş olurlar. Ayrıca meslek danışmanının bu gecede bulunması, ana-babaların daha ileri günlerde onlarla informal ilişki kurmalarına da olanak sağlamış olur. *Eğer ana-babalar migrantlarda olduğu gibi Almanca bilmiyorlarsa*, onların toplantılara katılımlarını sağlayabilmek için tercümanın yerleştirilmesi yararlıdır. Tercümanın çağırılması ve okul bütçesinden finanse edilmesi okula kalmıştır. Tercüman olarak ana dil dersi yapan öğretim elemanlarının da katılması mümkündür.

4. Öğrenci Staj Yerlerinin Sergilenmesi

Öğrenci staj yerlerinin değerlendirilmesi tüm okullarda yapılır. Bunun için düzenlenen sergiler, sadece öğrenci için teşvik unsuru taşımaz. Aynı zamanda burada kazanılmış olan mesleğe uyum yaşantılarının ana-babalarca onaylanması olanağını da sağlar. Sergilemede şu yöntem kullanılır:

Stajın bitiminde öğrencilerce, afişler, duvar gazeteleri ve işletme ile ilgili bilgi kazandırılan raporlar ile el işçiliklerinin tanıtımı hakkında sergiler hazırlanır. Bu sergilere stajyerlerin ana-babaları, (bir sonraki yıl staj yapacak olanların ana-babaları da dahil) işçiler ve mümkünse stajdaki danışmanlar da katılırlar. Bu çalışmalar meslek danışmanının katılımı ile yapılmalı ve okulun kısa bir tanıtımı ile bağlantılı olmalıdır. Olanaklara göre, her branş ve organizasyonun da bilgi standında yer almasına çalışılmalıdır.

Stajın başlamasından daha önce, serginin planlanması önerilir. Staj sergisi, okul takviminde öğretim yılı başlangıcında yer almalıdır. Stajın bitiminde gençler, stajla ilgili bir dökümantasyonu iki tam okul gününde tamamlamak zorundadırlar. Bu arada gençler, öğretim elemanlarının desteği ile yerel gazeteye de bir rapor yazarlar. Şayet staj sergisi ilk defa oluşturulacaksa, davet edilen katılımcı sayısının artmasına dikkat edilir. Kız ve erkek öğrenciler, davet ve hizmetin sorumluluğunu üstlenirler. Bu arada ana dil, resim ve ev işi dersleri öğretmenlerinin hazırlık için yardımlarına gerek duyulur. Şartlara göre yemek-içecek sponsorlarının temini için firmalarla konuşulur. Okul-aile derneği çerçevesinde, para toplama çalışmalarına gerek duyulur.

Ana-babaların mesleksel danışma davetleri mektupla yapılırken, öğrenci

ve öğretmenlerin davetleri (duyuru) yerel ilanlarla yapılır. Mektupların biçimlendirilmelerinde öğrencilerin yaratıcılıkları önem kazanır. Uygulama sonunda dökümantasyonlar şöyle oluşturulacaktır: Duyuru ve duvar gazeteleri, tanıtım biçimine uygun olmalıdır. (Şu okulda şu... yapılacaktır gibi..). Özellikle ilgi duyan ziyaretçiler için, işletme ve meslekler hakkında bilgi sunma olanağını yaratmak amacıyla, öğrencilerin staj haberleri asılarak ilan edilir.

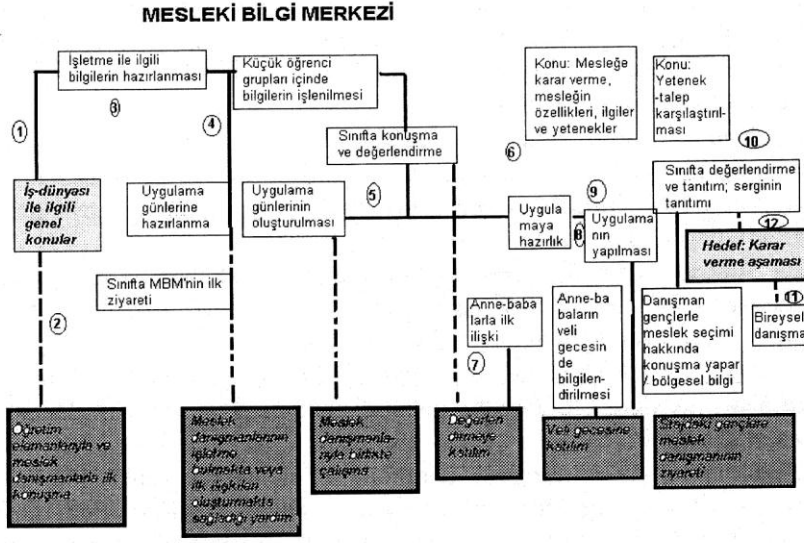
Sergilenen duyuru, ya da duvar gazetelerinde öğrencilerle ilgili olarak; *“Staj sırasında sizde hangi ümit ve korkular oluştu, ya da oluşmadı? Staj benim meslek yolumun seçimiminin planlanmasında nasıl yardımcı oldu? Olumlu ya da olumsuz hangi deneyimleri kazandım? Gelecekteki stajyerlerin nelere dikkat etmeleri gerekmektedir?”* gibi başlıklara yer verilir.

Öğrenci Uygulamalarının Yapıldığı İşletmeler

Okul, gençlerin daha ilerdeki meslek yaşamlarını sürdürebilmeleri ve sosyal yaşamda kendilerini sorumluluk duygusu ile biçimlendirebilmeleri için yararlı bilgi-beceriler iletmek zorundadır. Öğrencilerin uygulama çalışmaları, öğretmen ve meslek danışmanlarınca planlı bir şekilde yönlendirme yapılarak uygulanacak olursa, bu yolda atılacak önemli bir aşama kaydedilmiş olur.

Öğrenci uygulamalarının hedefi, meslek seçimindeki ön hazırlık sırasında, kız ve erkek öğrencilerin yalnızca okul dışı yaşam alanları hakkında bilgi almakla kalmamaları, işletme ve sosyal yaşamdaki süreçlere de aktif olarak katılmalarıdır. Birçok okullarda yapılan çalışmalara, öğrenci stajları da bu konuda yardım etmektedir. Gerçi gençler farklı çalışma durumlarının organize edildiği işletmelerdeki mesleksi işlevleri tanımışlardır. Bu arada bazı okullar da birbirlerinden farklı zamanlarda, farklı uygulamaları organize etme aşamasına geçmişlerdir. Bu okullar, ayrıca öğrencilere oradaki atölyeleri açmak için meslek eğitimi veren okullarla eşgüdümsel olarak çalışmaktadırlar. Aşağı Saksonya Eğitim Bakanlığı'nın yeni yönetmeliği, ile öğrenci uygulamaları yaygınlaştırılmış ve uygulama günleri de zorunlu hale gelmiştir. Bu durumda gençler, 10 haftalık sürede haftada birer günlerini işletmelerde görüş kazanmak için kullanmaktadırlar.

Öğretmenler staj çalışmalarını, mesleğe uyumlandırmayı sağlayan işlevsel ve sosyal bütünleşme boyutu olarak görmektedirler. Mesleksi danışma ile ilgili uygulama ise, daha çok karar verme yardımının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Gençin meslek seçimi, çok yönlü ve kompleks bir karar olup, bir yandan öğretmen ile meslek danışmanlarının birbirlerinden farklı bakış açılarına, öte yandan ise gencin bireysel karar verme süreci ile ilgili bakış açısına göre oluşmaktadır. Bu bakımdan gençler, meslek yaşamının gerçeklerini tanıyarak, meslek danışmanı ve öğretmenleriyle birlikte, meslek seçim konusunda konuşma olanaklarına sahip olurlar. (Bkz Şekil 2) okulun ve meslek danışmanının müşterek çalışması ile ilgili olası işlev alanlarını göstermektedir.

Şekil 2

Şekil: 2 Okulun ve meslek danışmanının ortaklaşa işlevleri (1-12 İş dünyasını tanıma aşamasından, karar verme aşamasına kadar)

Buradaki hareket noktası, her gencin bireysel farklılığının meslek seçim sürecine yansıtacağı gerçektir. Bu nedenle, derslerdeki yapılandırmalarla bireysel istekler göz önüne alınmaktadır. Şekildeki biçimlendirme ve çalışmalar, okulun ve tek tek gençlerin bireysel durumlarına bağlıdır. Bu konuda atılacak olan önemli yöntemsel adımlar şunlardır:

1. Bu aşamada bireyin ilgisi, meslek danışması çalışmalarına yardım sağlayabilir. İşletmenin örgütsel yapısı içinde uygulamanın yapıp yapılmayacağına, hangi şartlar altında yapılacağına, ya da küçük öğrenci grupları içinde işletme ile ilgili bilgi vermenin daha yararlı olup olmayacağına karar verilmektedir.
2. Öğrencilerin ilgilerine yönelik bilgilendirme yapılmadan önce, kendilerine uygun olan iş ve çalışma alanlarına yönelik olarak sorular sorulur.
3. İşletmeler, öğrencilerin iş yerlerinde uygulama hizmetlerini alabilmeleri için, okul tarafından titiz bir şekilde seçime tabi tutulurlar.
4. Uygulama çalışmalarından ya da ilk stajdan sonra, sınıfta bir değerlendirme yapılır. Buna meslek danışmanının katılımı ile, öğrencilerin kendilerini hangi durumlarda olumsuz ya da rahat hissettikleri belirtilerek, bu konuda değerlendirmeler oluşturulur.

5. Öğrenci uygulamalarının hazırlanması ile birlikte, meslek bulma aşaması da başlamış olur. Bu nedenle derslere mutlaka “*mesleğe başlamaya karar verme*” konusu ile başlanılmalıdır. İkinci önemli konu ise, “*işletmedeki ekonomik ve sosyal davranımlardır*”.
6. Bu aşamada birçok ana-baba, meslek danışmanı ile ilişki kurmaya çalışır. Ana-babaların öğrenci stajlarının organizasyonu ve hukuksal boyutları hakkında bilgilendirilmeleri önemlidir. Ebeveyn gecesi çerçevesinde, ya da mektuplarla bu bilgilendirme yapılmalıdır.
7. Bu arada, öğrenciler çok sayıda meslek isteklerini dile getirebilirler. Bundan sonra bir meslek ve uygun işletme seçilir. Okullarda bir önceki yıllla ilgili işletme listeleri bulunmaktadır. Seçilmiş işletmeler yazılır ve yazıların geri dönümleri öğrencilere dağıtılır. Öğrencilerin alışılmadık dışında meslek istekleri olduğunda, meslek danışmanları ile ilişkiler kurmaları önerilmektedir.
8. Öğretmenler, işletmelerdeki öğrencilerin çalışmaları hakkında işletmeleri ziyaret ederek, staj danışmanları ile konuşmalar yaparlar. Bazı durumlarda meslek danışmanlığı işlevinin öğretmenlerin ziyaretleri sırasında yapılması anlamlı olmaktadır.
9. Sınıf içinde öğrenci stajlarının değerlendirilmesi veya sergi biçiminde sonuçların tanıtılması, meslek danışmanının ve öğretmenin ortak görevidir.
10. Her öğrenci, meslek danışmanı ile bireysel olarak yaptığı görüşmelerde, uygulamadan elde ettiği deneyimleri değerlendirme fırsatına sahip olmalıdır. Bu ise, sınıfta ek bir çalışma ile mümkün olmaktadır.
11. İlk başvurular okulun bitiminden bir yıl önce yapılacağı için, meslek seçim kararının, bu aşaması geç kalamaz.

Mesleksel Danışma İşlevinin Organizasyonu Açısından Önemli Bilgiler

30 ya da daha çok öğrencinin bulunduğu sınıflarda uygulama çalışmaları büyük gayretlerle organize edilmektedir. Gençlerin deneyimlerini birbirlerine vermeleri ile oluşan iyi düzeydeki mesleki bilgilendirmeler, grup içindeki öğrenci deneyimlerinin yaygınlaşmasına olanak sağlar. Mesleki bilgilendirmeler, öğrencilere henüz tanımadıkları meslekleri tanıtarak onların mesleksel bilgilenme şansını da arttırmaktadır. Burada öğrenci gruplarının büyük olmaması ve işletmelerin daha küçük gruplarla gezilmesi şeklindeki organizasyonun yapılması önemlidir.

Ana-babaların İşlevi: Çocuklarının stajlarını deneme öğretimi şeklinde düşünen ana-babaların sayısı az değildir. Bu nedenle çocuklarına olabildiğince meslek yaşamında bir yer verebilmek için, ana-babalar kendilerinin bulunduğu işletmelerde, onlara staj yerleri sunmaya çalışırlar. Ancak bu tür bir eğilim bu aşamada vakitsizdir ve gençlerin meslek seçimini daraltır. Buna rağmen güncel, toplumsal ve ekonomik gelişmeler açısından bunlar kabul edilebilir. Ana-babalar

çocuklarına ölçülü şekilde öğüt verenler olarak kalmalıdır. Bu nedenle, öğretmenler bu tür davranışların tehlike yaratacağını göstermek için ana-baba ve öğrencilerle birçok konuşma yapmak zorunda kalabilirler.

Sonuçta, gençler staj günleri hakkında, işletme ve meslek konularında bir rapor defteri oluştururlar. Böylece gençler, işletme yerleri ile ilgili ilk izlenimleri kazanırlar. Mesleki eğitim sürecine ve mesleğin içeriğine yönelik farklı bilgiler, geçlere mesleksi tanıtım hedefi içinde sunulur ve meslekte bulunan boyutlar burada yeterinden fazla vurgulanmış olabilir.

5. Üçüncü Unsurun Müşterek Çalışmaya Sokulması

Öğrencilere meslek seçiminde yardımcı olan farklı bir bilgilendirme de, Bankalar ve Sağlık sigortaları gibi üçüncü unsurun seminer toplantıları ile oluşturulur. Genelde bu seminerde, her ne kadar bölgesel eğitim yerleri ile ilgili güncel bilgiler ve bölgesel işletmelerin çalışma yöntemlerinin sunulduğu olsa bile, yüksek bir kalite ve performans içinde sunulur. Sunuların öğrencilere yardımcı olabilmeleri, meslek seçim hazırlığına zaman ve içerik bakımından uyumlu olmalarına bağlıdır. Seminerler okulun ve meslek danışma aktivitesinin eşgüdümü çerçevesinde yürütülmektedir. Kendi bölgelerindeki işletmelerle sıkı ilişki içinde olan okullar, meslek seçimine ön hazırlık amacıyla şu etkinlikleri yaparlar:

Örneğin, işletmelerden ya da mesleki eğitim veren okullardan öğrencilere farklı mesleki eğitimlerle ilgili görüşleri sunmaları için uzmanlar davet edilir. Bunun yanı sıra dini cemaat temsilcileri, girişimciler ve danışma şirketleri tarafından oluşturulan meslek tanıtım sunuları da mevcuttur. Öğretmenler, bu ilişkiyi sağlamak için önemli bir koordinasyon görevine sahip olurlar. Aşağıda yer alan, sorular ve bakış açıları üçüncü unsur tarafından yapılacak sununun değerinin belirlenmesine ve meslek danışmanları tarafından yapılan meslek seçimine hazırlanmaya yardımcı olabilir.

Üçüncü Unsur tarafından yapılacak olan tamamlayıcı sunuların hangi türleri, hangi zamanda anlamlıdır?

- İşletmelerle ilişki kurma eğitiminin verilmesinde,
- Öğrencilerin kendi yaşam durumları hakkında yansımaların yapılması durumunda,
- Kişisel engellerin açıklanmasında,
- İşletmenin yararı açısından, kişisel olarak güçlü olunan yolların yerleştirilmesinde,
- Başvuru dökümanlarının oluşturulmasına yardım etmede anlam kazanmaktadırlar.

Bu dersler, üçüncü unsur tarafından tek başına mı, okul ile birlikte mi, ya da meslek danışmanı ile birlikte müştereken mi yapılacaktır?

- Meslek danışmanlığı ile birlikte,

- Sınıftaki ana-babalarla ilişki kurularak,
- “Doğruyu yap” isimli medya destekli derse uyum sağlayarak,
- Dıştan gelen sunucu elemanlarla birlikte değerlendirme aşamalarının planlanması ile yapılacaktır.

Birçok genç için meslek yolunun planlanmasının zamanlı olması ve içeriksel yönden önceden yapılandırılmış olması büyük bir yardımdır. Öğrencilerin bu tür sunuları, değerlendirebilmeleri öğretmenlerin açıklamalarına, destek çalışmalarına ve ayrıca öğrencilerin ihtiyaçlarını dile getirmelerine bağlıdır. Gençlerin ihtiyaçlarını dile getirmeleri ile ilgili yardımcı olacak bilgiler şunlardır:

Öğrenciler küçük gruplar içinde bir araya gelirler ve soruları toplarlar. Konusal olarak soru kümeleri oluşturulur. Sonuçta planlamalar yapılır ve özetlenir. İkinci aşamada, üçüncü unsurun oluşturacağı sununun yapılıp yapılmaması ve buna kimin katılacağı konusunda öğrencilerce karar verilir. Sınıf, üçüncü unsurun sunusunun yararlı olup olmayacağı konusunda kendi içinde bir tartışma başlatır.

Öğretmen, karar vermede tereddütlü olan ve işletme ile irtibat kurmaktan korkan, kendinden emin olmayan gençlere destek verme rolünü üstlenir.

Öğrenciler meslekle ilgili korku, endişe ve ümitlerini “Meslek seçim kitapları”na, yazarlar. Bu yöntem, üçüncü unsurun yarar ve etkisini yüzeysel olarak sınamaya yarar. Bu tür sunularla öğrencilerle beklenti ve deneyimleri konusunda fikir alış-verişinde bulunmak burada ilk adım sayılmaktadır. Deneyimler, öğretmenlerin birçok gencin çalışmalarının okunmasına izin verdiğini göstermiştir. Bu, tam bir güveni sağlamaktadır.

Bir öğrenci grubu, dışardan gelen sunucu ile birlikte ön konuşmaları hazırlamak üzere görevlendirilir. Bu ön konuşmada sınıfın beklentilerini kapsayan soruların, sunu ile denk olması istenir. Sonuçta sınıf bunu müştereken değerlendirir.

Bu çalışmada, beş aşamalı bir düzenleme içinde meslek okullarındaki mesleksel eğitim alan Alman gençlerinin meslek seçim çabalarının, öğretmen, danışman ve ana-baba katılımıyla nasıl geliştiği belirtilmiştir. Burada yer alan bilgilere dayalı olarak, gencin seçim sürecinin planlı, sistemli ve iyi planlanmış olan kurumsal çalışmalarla gerçekleştirilebildiği anlaşılmaktadır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Almanya’daki meslek okullarında, öğretmen ve meslek danışmanının ortaklaşa bir çalışma ile meslek okulundaki gençlerin mesleksel kararlarında adım adım ana-baba görüşlerini ve işletmelerin ekonomik gelişimle ilgili yönlendirmelerini alarak, yürüttükleri mesleksel rehberlik hizmetleri yer almaktadır. Gençlerin ilgi ve yeteneklerinin belirlenmesinden sonra, onlara ilgilerine uygun olabilecek alternatif mesleklerin tanıtımları yapılmaktadır. Daha

sonraki aşamada ise, bir yıl içinde gencin mesleği seçebilmesi için gerekli olan staj çalışmalarına ve bunların değerlendirilmelerine yer verilmektedir.

Bu çalışmanın Türk ergenler açısından sonuçlarına bakarsak, Türk gençlerinin de diğer etniklerle birlikte Alman akranları ile birlikte meslek okullarındaki mesleki rehberlik hizmetlerine katıldıkları görülmektedir. Ancak, bugünkü üçüncü kuşak olan Türk ergenlerinin hala Almanca dil yetersizliği içinde oldukları ve üniversite ya da yüksek okula gitme isteğine pek sahip olamadıkları görülmektedir. Bunun nedeni, ergenlerin özellikle ailelerinin dil yetersizliği, eğitim eksikliği, kültürel farklılıklar v.b. nedenler ile yeterince Alman toplumuna entegre olamayışlarıdır. Entegrasyon, topluma ait olma demektir. Bu da sosyokültürel beceri kazanabilme (bir yandan yasalar karşısında aynı haklara sahip olabilme, seçme-seçilebilme haklarına sahip olabilme, politika, sanat v.b. etkinliklere katılabilmek öte yandan ise, duyuşsal olarak topluma ait olduğunu hissetmek ile mümkündür). Türk göçmen ailelerinin Almanya'da yaklaşık olarak 30 yıllık bir geçmişlerinin bulunmasına rağmen, Alman toplumu ile entegre olmalarını sağlayacak olan sosyokültürel becerilerinde eksiklikler bulunmaktadır.

Bu durumda Türk göçmen aileleri inançları, yemek stilleri ve genel anlamda yaşam biçimleri ile kendilerini Alman toplumuna göre farklı bir konumda görmekteyiz. Bu da, çocuklarının yaşadıkları toplumda gerekli olan öğretimsel gerekliliklere, daha az sahip olmalarına neden olabilmektedir. Bu gereklilikler arasında, çocuğun Alman arkadaşları ile dostluk kurabilme, öğretmenlerin danışma günlerine gitme ve ana-baba akşamlarına katılma, eğer gerekirse çocuğu destek derslerine gönderme gibi davranışlar bulunmaktadır. Yeterince dil bilmeyen, hatta dil bilseler bile topluma yeterince katılamayan aileler, erken çocukluk döneminden başlayarak çocuklarını ana okuluna bile göndermede direnmektedirler. Bunlar Türk migrantların toplumun yaşam tarzına entegre olamadıklarını göstermektedir.

Ayrıca Alman Eğitim Sistemi içinde ilkökul dördüncü sınıftan itibaren çocukları özelliklerine göre seçerek, farklı okullara yönlendirmeye dayalı bir eğitim sistemi bulunmaktadır. Bu durum, yukarıda sayılan entegrasyon eksiklikleri nedeniyle, Türk çocuklarının çoğunlukla başarılarının düşük olmasına neden olmaktadır. Türk çocukları çoğunlukla daha düşük başarı düzeyli ilkökul (Grundsule)'den geçerek Meslek Okullarına doğru yönelmektedirler. Bugün işe alınırken daha çok Real Schule mezunları tercih edilmektedir. Çünkü Realschule'ler Meslek Yüksek Okullarına açılabilen ortaöğretim ikinci basamak kurumudur. Bunların yanında gençler, yeteri kadar dil biledikleri zaman, bir meslek eğitimini de tamamlayamamaktadırlar. Bilindiği gibi, Almanya göç alan bir toplum özelliğine sahip olduğundan, farklı dillerin aynı ortamlarda konuşulduğu bir karaktere sahiptir. Bugünkü üçüncü

kuşak ve ana-babaların büyük bir kısmı, sadece konuşma dili olarak Almanca'yı bilmekte, yazı dilini ise, çoğunlukla bilememektedirler.

Sonuç olarak, Türk çocukları Alman okullarına gitmekte, fakat aileler genel olarak okullardaki sosyal pedagog, meslek danışmanı gibi uzmanlardan çocukları için etkili şekillerde yararlanamamaktadırlar. Çünkü Türk göçmenlerden yüksekokulu okuyanlar, Eğitim Fakültesini çekici bulmadıklarından eğitim bölümlerini okumamaktadırlar. Böylece, bu alanda çalışan Türk pedagoglarına da rastlanamamaktadır. Hatta dil zorluğunu aşamayan aileler, bazı okullarda mevcut olan Türkçe derslerine, yani ana dil derslerine giren Türk öğretmenlerden, çocuklarının sorunları konusunda yardım alma yoluna gitmektedirler.

Bu durumda, Almanya'daki Türk çocuklarının Alman toplumuna entegrasyonu için bilimsel çalışmaların yapılması ve Türk göçmenlerin daha uyumlu yaşayabilmeleri için planlı ve kararlı kurumsal çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir. Toplumsal derneklere, siyasi partilere, bilimsel çalışmalara katılabilen yeni bir kuşak, entegrasyonu sağlayabilir ve bu durumda toplumdaki katılımı da yabancı kimliğini taşımadan uzaklaşabilir.

KAYNAKÇA

- Bundesanstalt für Arbeit, (1999/2000) Medienkombination zur Berufswahlvorbereitung: Mach's Richtig. Mit Sonderheft 2 für Lehrkrafta in Niedersachsen, Ausgabe.
- İsaacson, E. L. ve Brown D. (1997). Career Information, Career Counseling and Career Development. Sixth edition, Boston.
- Kuzgun, Y. (2000). Meslek Danışmanlığı: Kuramlar, Uygulamalar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Külahoğlu, Ş. Ö. (1997). "Meslek Projesinin Psiko-Pedagojisi". Nasıl Bir Eğitim Sistemi Sempozyumu, İzmir,
- Super, D E. Bohn, M.C. (1970). Occupational Psychology. London: Tavistock Pub. Ltd.
- Şahin, R.(2001). "Almanya'da Meslek Danışma Merkezi Tarafından Yürütülen Mesleki Danışmanlık Etkinlikleri: Hannover Kenti Örneği". AİBÜ Eğitim Fakültesi Dergisi,Cilt I, Sayı: 2, Aralık. (162-170).
- Ültanır, E. (2003). "Eğitsel ve Mesleksel Rehberlik". Ed: Gürhan Can. Psikolojik Danışma ve Rehberlik. (76-107).
- Ültanır, G. (2000). Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi: Kuram ve Teknikler. Eylül Kitap ve Yayınevi, Ankara,.
- Yeşilyaprak, B. (2003). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım. Nobel Yayın Dağıtım.